

Juli néni meséi

Penavin Olga

Egyes mesegyűjtők szerint a mesefák a kiszolgált katonákból és pásztoemberekből vagy ezek hozzátartozóiból kerülnek ki. Én is idestova már tizenhárom éve foglalkozom többek között népmesék gyűjtésével is. Ez idő alatt valóban találkoztam jó előadó és nagy mesekészletű férfi előadókkal, akik művészi módon tudták hallgatóikat a mesék világába vezetni. Ilyen volt pl. Kórógyon Tukmány apó vagy Késa apó. Igazi jó mesemondóim azonban inkább a nők közül kerültek ki.

Két típust különböztetnék meg köztük.

Az egyik típus tökéletesen beleéli magát a mesehősök sorsába. Együtt örülnek a hősökkel, együtt bánkódnak, megjártsszák az egyes helyzeteket, utánozzák a szereplők hangját, egyszóval dramatizálják a mesét. De mindezt szinte transzban, hisztérikusan. A mese befejeztével olyanok, mintha révületből ébrednének.

A másik típus is együttérez a hősökkel, nem egyszer a könny is megcsillan szemében, ha a főhős sorsa balra fordul, a hangját is változtatja a szereplők és sorsuk változása szerint, dramatizál, de természetesen, közvetlenül, emberi melegséggel teszi.

Ez a típus nemcsak a szereplőkkel él együtt, hanem a hallgatókkal is, figyel, ellenőrzi a rájuk gyakorolt hatást. Ez a hatás visszahat ugyan az előadóra, de nem idéz elő hisztériát, a mesemondó nem esik révületbe. A mese végére érve élvezettel, gyönyörködve nézi a csillogó szemű, nem egyszer tátott szájjal figyelő hallgatókat, s ha a közönség más, újabb mesére vágyik, szívesen folytatja a mesemondást.

Ilyen született mesemondóm Juli né, Kovács Juli néni Vojlovicán. Juli néni hatvanegy éves, de nem látszik meg rajta! Bármikor kerestem fel, télen, nyáron, nagy munkaidőben vagy pihenés idején, mindig egy örökké mozgó, tevő-vevő, dolgozó Juli nénit találtam. Korát meghazudtoló frissességgel végzi nemcsak a házkörüli munkát, hanem kint a földön is megteszi még a magáét.

Ez az alacsony termetű, vidám, mosolygós arcú, meleg barna szemű asszony a lelke nem éppen kis számú családjának.

Juli néni született mesemondó. Nagyszerű emlékezőtehetsége még sohasem hagyta cserben, az édesapjától tanult régi „csángó” balladákat, meséket, történeteket mindig szinte filológiai pontosságú szöveghűséggel, művészi módon, szemléletesen, szubjektív érzelmeit nem takarva, közvetlenül, élénken adja elő. Juli néni szinte felbecsülhetetlen értéke, hogy ballada- és mesekészlete, mondhatnánk, kifogyhatatlan, kiapadhatatlan.

Meséi egyszerűek, kerekék, tiszta szerkezetűek. Nem valami különleges mesék ezek! Beletartoznak az egyetemes nagy mesekincsbe. Viszont ezek a mesék egyes vándorló motívumokat nagyszerűen konzerálták. Gondolok itt pl. az Állatsógorok típushoz tartozó A szélördög című mese állatsógoraira és beszélgetéseikre. Ezt szinte szóról szóra megtaláljuk a Bénli-Bári, a macska, Bp. 1959., török népmesegyűjtemény A szél-Dev meg a talizmánja című meséjében. A szélördögben előforduló motívum: A falban szegeket ver a főhős, hogy feljusson a várfal tetejére. Mikor fent van, kényelmesen elhelyezkedik és sorban levágja az utána jövő katonák fejét, a török mesében pedig a rablók fejét, és ledobja az udvarba.

Közös motívumokat is találunk a mesékben. A Szépen zengő pelikány madár és a Szélördög című mesékben a betolakodó ellen kaszákkal védekeznek a gonoszok. „A kaszák állandóan dolgoznak, mintha gépezet hajtáná őket, mindent összevágna.”

Modern elemek is szerepelnek, pl. a Szépen zengő pelikány madár-ban egy gombot nyom meg a királynő véletlenül, rögtön szétválik a fal.

Nagyon érdekes, hogyan teszi helyhezkötté személy- és helynév segítségével a Kék madár című mese általánosan ismert történetét. (Tudjuk egyébként, hogy a helyhezköttőség nem általános mesei tulajdonság.) „Van az erdélyi, csiksomlyói erdőben egy titokzatos öregasszon, úgy mondják neki, hogy Bába Zille, azt kell körülvenni szép szóval, vinni neki egy kicsid jó pálinkát, akkó megszeretgetni, megölegetni, körülvenni minden jóval és az tud mindent megtenni, amire kéri. Tudod-e te, kicsi kerál, ha jó a nehéz idő, a felleg a hegyekre terjeszkedik, csak kiáll Bába Zille, elveszen egy törülkező kendőt, kelet felé fordul, s keresztet int a fellegeknek, s elmennyen a felleg: nem lesz jég. Ezt én láttam magam az én öreg szemeimvel. Azt mondja a kerál: „Jöjjék el velem.” Fel es pakoltak. Tettek a tarisnyába pogácsát, bucsut vettek a kapufélfától es nem mondták meg senkinek, hogy hová mennek. Mikó odaértek Csiksomlyóra, éppen jókedvében kapták Babi Zillét. Mondják neki, előterjesztik, hogy ők mi járatban vannak. Vittek neki egy eveg pálinkát es turós palacsintát es egy kulacs borocskát s jókedve lett az öreg szipirtónak.”

Ha a mesék nyelvét nézzük, meg kell állapítanunk, hogy nincs bennük semmi modorosság, keresettség. Így beszélnek egymás közt még mindig az emberek Vojlovicán. (Sajnos nyomdatechnikai okokból csak nagyoltan, nem fonetikai pontossággal közöljük a szövegeket.)

De beszéljenek most már maguk a mesék!

Kék madár

Vót egyszer, hó nem vót, hetedhét országon es tul, még azon es tul, vót egyszer egy kerál es annak vót egy gyönyörű szép fiacskája. Még kicsike korában azon törte a fejit, hogy ő csak úgy házasodik, hogyha ojan leánt kap, amejik mikó sir, gyöngy hulljon a szemibül mégpedig kristálygyöngy, es amikó kacag, gyöngyvirág nyiljon előtte, mikó meg járkál, lába után pénz hulljon. Azt mondja az apa: „Fiam, fiam, de bolondokat beszélsz eszse-vissza, hát nem tudod, hogy ez nem lehetséges”. „De igen tudom, de ha én elváltozok, s lesz belölem egy kék madár, es madár képibe eszejárom egész Tündér- és Meseországot, kilesem es magaménak teszem. Melátod édesapám, hogy ez úgy lesz, ahogy én mondom. Ne szólj egy szót se, mett úgy se hallgatok reád. Apám vagy, es én a fiad, de a szerelem úgy jó a Meseországból es én csak úgy házasodok, ha ez úgy lesz igaz.”

Busult a kerál, szomorkodott erőst. Megnőtt a fiu, kerál lett belöle, nem koronáztatta meg magát. „Elsőbb a feleség, s azután az ország es az igazság.” Egy szép napon bucsut vett a keráli palotától, s elindult szerencsét próbálni. Vót az udvarban egy jövendőmondó, azt kérdezte tőle: „Hová mész, kicsi gazdám?” „Menyek szerencsét próbálni.” „Én kicsi kerálom nem kell messze menyjél, én tudom a te szived szándékát, s meglátod nem bánod meg, ha szót fogadsz nekem.” „Hát akkó mondj valamit, mett indulok.” Azt mondja a jövendőmondó: „Van az erdélyi csiksomlyói erdőben egy titokzatos öregasszon, úgy mondják neki Bába Zille, azt kell körülvenni szép szóval, vinni neki egy kicsid jó pálinkát, akkó megszeretgetni, megölegetni, körülvenni minden jóval es az tud mindent megtenni, amire kéri. Tudod-e te, kicsi kerál, ha jó a nehéz idő, a felleg a hegyekre terjeszkedik, csak kiáll Bába Zille, előveszen egy törülkező kendőt, kelet felé fordul, s keresztet int a feliegekre, s elmenyen a felleg: nem lesz jég. Ezt én láttam magam az én öreg szemeim-

vel. Azt mondja a kerál: „Jöjjék el velem”. Fel es pakoltak. Tettek a tarisnyába pogácsát, bucsut vettek a kapufélfától es nem mondták meg senkinek, hogy hová mennek. Mikó odaértek Csiksomlyóra, éppen jókedvibe kapták Bábí Zillét. Mondják néki, előterjesztik, hogy ők mi járatban vannak. Víttek neki egy eveg pálinkát es turós palacsintát es egy kulacs borocskát s jó kedve lett az öreg szipirtyónak. „Ne busulj, fiam, minden meglesz, amit a szüved kíván, segítségredre leszek. Majd meglátod, hogy a Bába Zille mit tud. Átváltoztalak s lesz belőled egy kék madár, de csak akkó, amikó akarod. Adok neked egy kék fejes gyűrűt. Mikó kifelé fordítod, egy szép legény vagy, mikó visszafordítod, kék madár lesz belőled. A leány amit keresel, nincs messze. Igaz, hogy árva es szegény, mett csak akkó kezdődik meg a csuda, mikó te beszélsz vele es megszereted.” Elindulnak a leány után. Éppen őrizte a báránkákat a fenyves erdőben. Mikó odaértek, eltűnt az öregasszon, csak megmutatta, hogy ez az. Köszön a kerál a leánkának: „Adjon a jóisten szép jó napot, szüvem szerelme”. Megáll a leánka es reánéz. „Mit mond kend, hogy én szerelme vagyok? Én nem vagyok még senkinek sem szerelme.” „De nekem leszel, édes kicsi gyöngyöm. Csak egy baj van, hogy én szegény legin vagyok.” „Ó — azt mondja a leánka — ha gazdag vónál, szóba se állnék véled, mett nem talál a szüv a selyemvel.” Addig beszélgettek, hogy egy kuthoz értek. Itt aztán csuda történt. Azt mondja a leánka: „Most nekem mennem kell, de ha akarod, holnap találkozhatunk”. A legén ki es megy másnap a kuthoz, megegyeztek. Elvitte a leánkát a keráli palotába, es úgy megszerette, hogy ki se lehet mondanyi. Mikó kacagott, virág nyilott előtte, mikó ment, a nyomába pénz hullt. Örvendett a kerál ugy, hogy hetedhét országra terjedt az örömeinek a hire. De ők csak visszamentek minden nap a kuthoz, mett ott találkoztak a leán öreg édesapjával. Egyszer, mikó legjavába beszélgetnek, a kerálnak el kellett menni rögvest tanácsot tartani. Ott maradt a szépséges kerálné a kut mellett. Hát közelednek valami vándorcigányok. Ő megijedt erőst, mett egyedül vót s felkuszott fára a kut mellett. A cigányok odaértek, innyi akartak vizet. Ott vót köztük egy szép cigánleán, Darinka es. Belenéz a kutba, meglássa a leán arcát a viz tükrébe s elkiáltta magát: „Szerelmes istenkém, mien szép lettem!” „Ugy örvendek, most még a kerál is belém szerethet, el se menyek innét. Bévárom a kerált, mett ugy hallom, itt találkozik szépséges feleségével. Megállj csak, kerálné, majd én leszek éber!”, s ebujt a bokorba. Mikó lejött a kerálné, megragadta, s kérte, hogy adja el a kerálságot. „Dehogy adom, dehogy adom.” Akkó megragadta, s mind a két szőmit kiszurta a kerálnénak, de a kerálné tudta, hogy a kerál át tud változni kék madárrá. A cigánleán bevetette a kerálnét egy nádas tóba. „Nesze, keresd meg az utat, hogy jöjj ki.” Ő meg odabigyeszkedett a kut mellé, várta a kerált. Jött es a kerál, de nem ismer rá a menyasszonjára, hogy ez egy istencsufja lett. Nem tudta elképzelni, hogy ez mi, ez meg a nyakába ugrott, ölelte, csókolt, majd megette csókjával. „Menj innét, te istencsufja.” „En vagyok a zsigazsi, csak átvátóztam, hogy kipróbájjam kegyelmességedet.” Hazaviszi a kerál, lefekszik, bűdös az ágy, de retek degetet (kocsikenőcs) izzadott. Éli a világát a cigánasszon a kerál mellett, hagyjuk őt a kastélyba, néki jól megy sora. De a szegin kerálné a nádasba azt se tudta, hogy merre menjen, mett nem vót szemevilága. Arra ment egy asszon, vete-ményezett a nádas szélin s odamégyen, hogy hallja a jajveszékelést. „Édes leányom, mit mivelsz te ott a nádasba?” „Áldozata lettem egy cigánleánnak. Kiszurta mind a két szemem, hozza ment az uramhoz. Édes néném, én ha menyek, a lábom után pénz van, vegye el, vegyen szép kénimunkát, vásznat, s én majd varrok rá egy kék madarat. Így tudja meg a kerál, hogy ett vagyok.” El es ment a szegin asszon, vett

fonalat, vászont, hazavitte, s a kerálné vakon megvarrodta, kihimezte és béküdte a városba eladnyi. Meglátta a cigánleán. „Mit kérsz érte szegén asszon?” „En semmi pénzért nem adom, hanem két szemért.” „Ha! — megörvend a cigánasszon — itt van a zsebembe ez a két szem, odadom néki.” Hazaviszi a szegén asszon a két szemet, éppen odatörtet Babi Zille, aki figyelte a történeendőket. Bűvös-ajos zsirval megkente s visszatette a szemeket. Hát csudák csudája jobban látott, mint azelőtt. Akkó varrott ám szépet, kivitte a piacra szegin asszony kipibe. Megnézte a cigánasszon, kérdezte, mennyiért adja. Azt mondta: „Odadom neked, ha éjjel hagyod, hogy a palotádba háljak”. A kerál meg átváltozott kék madárvá, s minden nap elment bánatába. Mikó este hazajött, a cigánasszon álompört adott neki, hogy elaludjon. El es aludt a kerál ugy, hogy reggel fel kellett ébreszteni. A kerálné meg egész éjjel sétált, lekönyökölt az ablakban, kinyitotta az ablakot, sirt jajszóval, kiáltotta ki az ablakon: „Kincsem, kincsem kék madár repülj ide, mert a szívem régen vár”. Ezt hajtogatta egész reggelig. Mikó felébredt a kerál, lássa a sok gyöngyöt, lássa a sok pénzt, gondolja magába: „Csak ez a kerálné, hogy megszekerözött!” Másik nap megisméltődött a mindenféle. Akkó a kerálné felvette a karjai között a kerált: „Mégegyszer eljövök, s többet soha. Ébredj, szívem szép szerelme, ébredj, mett gonoszoknak lettél áldozatja!” A kerálnak a komornyikja hallgatta ezt. Másnap elmentek vadásznyi s mindent elmondott a kerálnak, amit hallott. Különösen azt, miért mondta a kerálné, hogy „kincsem, kincsem, kék madár, repülj ide, mett a szívem régen vár”. Ugy belényilalott a kerál szüvibe a fájdalom, hogy majdnem meghalt. Azt mondja a komornyikjának: „Fiam, este, mikor hozod a bort, amikó feredek, a szőnyegbe botoljál e, s essél el, a bort öntsd belé a vízbe, rögtön meritsd meg a poharat a feredővizből. Egy pofont tőrjél el. S ha én éjjel nem ébredek fel, végy egy árat s döfd a talpamba”. Megalkudtak, megigérte a komornyik, hogy mindent ugy csinál, ahogy a kerál mondja. Bekövetkezett az utolsó est. Eljött a kerálné. A kerál ismét odavan. Sir a kerálné, szivszaggató hangon kiáltsa: „Kincsem, kincsem, kék madár, repülj ide, mett a szívem régen vár”. Ezt sirta éjjél után két óráig, akkó elkezdte: „Szívem szép szerelme, ez az utolsó éj, az életben nem találkozunk többet”. De a kerál nem aluszik, de felébrednyi nem tud, mett a komornyikja a feredővizbe öntötte a bort. Mikó látta a komornyik, hogy nem ébred a kerál, béugrott a szobába s belédöfte a talpába az árat. Má bucszófélbe vót a kerálné, s erre felugrott a kerál, megölelte a feleségit: „Édes szép szerelmem, többet ki nem engedlek a karjaim közül”. A kerál elvitte a kerálnét egy külön szobába, az ajtót reá zárta, ő meg visszafeküdt alunnyi. Reggel, mikó felébredt a cigányasszon, odament a kerálhoz, nagy nyájasan azt kérdi a kerál mint kerálnét: „Mit érdemel meg az az illető, aki egy ártatlan leánynak kiszurja mind a két szemét, bédobja a nádasba, s elrabolja az ura szerelmit?” „Azt érdemli, édes uram, hogy egy szilaj paripa farka után kössék, s addig szaladjon vele a ló, amig izzé-porrá nem szakad.” Kimondotta árva feje felett az ítéletet. Ugy történt, ahogy ő akarta. A kerál megszűnt kék madár lenni, de vót ám az öreg királnak öröme. Kitűzték a zászlót, ünnep vót, mindenki örvendett, csak a cigánok sirtak, sajnálták Dárinkát.

Igy büntette meg a gonoszt, az árulót a maga módja szerint. Ők meg boldogan máig es élnek, ha meg nem haltak. En es ott vótam, ugy látam, mint most.

(Kovács Julia, 61 éves, Vojlovica)

Szépen zengő pelikány madár

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon, az Óperenciás-tengeren es tul, volt egyszer egy kerál. Annak a kerálnak vót egy szépséges leánya. Ojan nagy vót a gazdagsága, hogy hetedhét országon es hire ment, hogy mekkora érték van a palotájában. Meg es hallották a kerálfiai es csapták es a szelet a kerálkúszason után. Ahogy egyik kerálfi másíknak adja a kilincset, beállit három kerálfí egyszerre, hogy ők a szomszéd ország kerálának a fiai. Meghallották a kerálkúszason híret, eljöttek leánynézöbe. Meg es tetszett a legküesbb kerálfinak a leány. Anyira hízelt néki, hogy az nagy szerelmiben elmonda néki, hogy ők az erdő közepén tartanak egy kastéjt s a kerálkúszason csak egyszer is oda-gyünne, soha többet haza nem kívánkozna. De amejen gazdag a kerálkúszason, az ü gazdagságuk azt felülmulja. Annyi kincsük van, amenyit a kerálkúszason még nem es látott. De a legértékesebb a szépen zengő pelikány madár, aki emberi hangon is beszél. De a kerál csak nem engedte elmennyi a lányát kíséret nélkül, a kerálfiak pedig csak neki akarták megmutatni a kastélyt. Hát megegyeztek, hogy a következő alkalomkor, ha eljönnek, magukkal viszik a kerálkúszassont. Elmentek az ifjak nagy zenebonával, de a kerálkúszasszonnak kedve szottyant, hogy mindenki tudta nélkül megnézze a mesés gazdagságot es a pelikány madarat. Alig hogy elmentek a kerálfiak, a kerálléány felöltözött parasztnak, egy kóduş kis-lánnak es kiszökött a palotából.

Ment, mendegélt a nagy erdőben. Se vége, se hossza nem vót az erdőnek. Tövis szurta, ág tépte a ruháját, véres lett a képe. Semmikép se nézett ki kerálkúszasszonnak. Éhes vót, fázott. Hát mikor jól beért az erdőbe, látja, hogy gyönyörű, hatlovas, tollas hintó száguld az ut közepén. Félre állott az utból, elbujt, hogy őt ne lássa senki. Hát mikor iránta ért a hintó, megüsmerte, hogy a három kerálfi vót. Erősen megszerette a legküesbb kerállegént. Gondolta, hova mennek ezek ejen nagy pompával, de

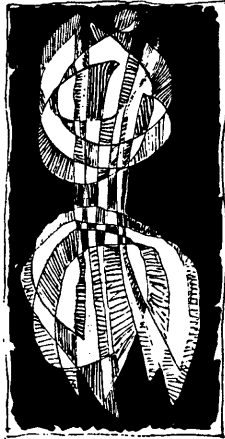
csak nem mutatkozott, mert a tépett ruhájában nem esmertek volna rá. De az éhség erősen gyötörte. Már látszott es a kastély az erdő közepiben, hát gondolta, kér a cselédektől egy kis ennyivalót. Talán nincs megtiltva, hogy a szeginynek adjanak, mikő ojan három gavallir a palota gazdája. Hát amint benyit a kapun, sehol egy lélok. Egyszer csak hallja: „Fordulj vissza, szép kerálkisasszon, mett megbánod!”, A kerálkisasszon megdöbbsent a hang hallatán, de nem látott semmit. Gondolkodik, mit csináljon, ha már eddig eljött, egy láthatatlannak szavára visszaforduljon. „Nem teszem! Egy életem, egy halálom, de én ezt a kastélyt meglátogatom.” Hát elindult. Megy a főbejárat felé, hát csudák csudája igazat mondott a három kerálfi, ojan gyönyörűséges palota vót, hogy csak elámult a sok drágaság látán. Bársonval vótak a lépcsők bevonva. Aranyos firhangok a falon. Még magához sem tért a csodálkozástól, mikor hallja megint: „Fordulj vissza, szép kerálkisasszon, mett erőst megbánod!” Megdöbbsent. Ujra gondolta, hogy vajon ki lehet, aki rá ismert, és még sem mutatja magát. Kicsoda itt néki jóakarója, mikő ő itt nem lát senkit. De ojan szépen zengett a hangja, hogy gondolta, csak nem lesz ez a pelikány madár. Gondolkodik, megáll, környülnyiz, hogy vajon hol láthatná meg azt, aki szölogatja. Azt mondja: „Na meggondoltam a dolgot és visszamegyek! Eh mégse megyek vissza! Akarom látni, hogy kicsoda szólít”. Hát egyszer csak, ahogy bemegy a másik szobába, látja, hogy egy arany galickába van egy gyönyörű szép madár. Harmadszor es szólítja a madár: „Fordulj vissza szép kerálkisasszon, mett erőst megbánod!” A kerálkisasszon nézi, csudákuszik, hogy honnat tud emberi szót hallatni ez a gyönyörűséges madár. Elhatározta, hogy most már csakugyan úrnője lesz ennek a gyönyörűséges kastélynak. Szerette volna, ha még valamit beszél a madár, de az csak azt mondta: „Fordulj vissza, szép kerálkisasszon, mett erőst megbánod”. Mit bánhatna meg ő egy ejen szép palotába? A legszebb kerálfi udvarol neki, hát mit bánhatna meg? Meg ha mán itt van, hát végignéz minden kis zegzugot. Egyik kék szoba, másik ruzsaszin, harmadik csupa aran. Egyik csudálatbul a másikba esett, még kilencvenkilenc szobán ment keresztül. Elcsudálkozott, mikor a századikba benyitt, mett ott egy parasztzoba. A szobába semmi más, csak az ágy meg egy-két szék. Fordul, hogy megy tovább, de nem birt kimenni, mett nem találta meg az ajtót. Ahogy keresi, tapogatózik, hirtelen egy gombot megnyomott, szétvált a fal. Hát irtózatos mélység fölött áll. Elretten, néz lefelé, hogy mi lehet az ott. Hát uramfia egy hatalmas mély kaszakut. Állandóan dolgoztak a kaszák, mint-ha gépezet hajtotta volna. Ugy megejedd, hogy mindent, amit szépnék látott, elfelejtett. Addig tapogatódzott, hogy elment onnan, de kétségbe esett, hogyha véletlenül valami más gombot nyom meg, még rettenetesebb látványba lesz része. Erősen el vót fáradval, megijedd, gondolta, hogy most már ugyse mer inset kimenni, megvárja, hogy hazajöjjön a három kerálfi. Szégyelte magát, hogy most mit fognak szólni, hogy betört a birodalmukba, de mitévő legven. hogyha nem akarja magát elveszteni. Mi lesz, ha megtudják a kerálfiak? De majd megbocsájtják. Nem hitte el nekik, amit meséltek, hát egyszerűen eljött es megnyézte. Hát egyszer csak megszólalt a szépen zenő pelikány madár. Hát ojan szépen énekelt, hogy elfelejtette minden ijedségét. Mikor éppeg indunyi akart kifelé, nyilik a palota kapuja, jó a hatlovas hintó. A kerálfiak kitessékelnek a hintóbul egy szépséges kerálkisasszont. Ahogy bemegy a palota kapuján, a pelikány megszólalt: „Fordulj vissza, szép kerálkisasszon, mett erőst megbánod!” A szép kerálkisasszon vissza es fordult egy szóra, a kerálfiak meg kezdtek csittitgani, hogy ezt csak egy pelikány madár mondja. De a kerálkisasszon se hallott, se látott, csak futott lefelé a lépcsőn, míg a legkülső kerálfi utol nem érte. „Áll meg, szívem szép szerelme!” De a kerálkisasszon futott, mint akinek a szömit kivették. A három kerálfi sem vót rest, egy-

szeribe rablóvá változtak. Ojanok vótak, mint a tigrisek. Egyik elmarkolta a haját, a karjára csavarta, a másik lökdöste, a harmadik rugdosta. Ugy sikotozott, hogy a másik kerálküsasszon haja az égnek meredezte magát. Hát a sikoltás mind közelebb hallik, addig addig, hogy bejöttek a kaszakut szobájába. Azt mondja a kerálküsasszon: „Bocsásatok szabadon, minden kincsemet oda adom”. „Nem a kincsed kell, szép kerálküsasszon, hanem az életed”. „Mindennemet odadom. Országomat es, csak az életemet hadjátok meg”. „Hiszen éppen az kell. Mindened a miénk most már, de az életedet nem adhassuk vissza. Ráfizetted a hiszékenységeddel, mint a többi kerálkisasszon es mind. Látod, ezt a szép palotát, mind kerállányok gyöngyeibül es ékszereibül építettük. Hogy tudd meg, mi erdei kerálok vagyunk. Se katonákat, se udvarnokokat nem tartunk, hanem tartunk szép kerálküsasszonokat a kaszakutba. Onnat még egy se tért vissza.” De hogy szavamat egybe ne keverjem, a kódnak öltözött kerálküsasszon ijedtibbe az ágy alá but, onnét nézte, hogy mit csinálnak a szomszéd kerál leányával. Az heába rimánykodott, könyörgött, letépték rula a gyöngyököt. Kitépték a fülbevalóit. Heába mondta ü, hogy odagyja, majd szépen kivevsi. A küsujjára egy rá vót szorulva a legértékesebb gyürü, hogy nem tudták lehuzni. Azt mondja kicsi kerálfi: „Egyet se kell vergődni vele. Vágd le, pajtás, az ujját!” Hát a küsujj ahogy léesett födre, bégurult az ágy alá. A kerálküsasszon úgy megijedt, hogy se hót, se eleven nem vót. Avval megnyomtak a falba egy gombot, s a leánt a kaszakutba lökték. „Na most, azt mondja az egyik, vegyük ki a gyürüt az ágy alól.” „Hadd el, ez a vadmacska úgy összekörmölte az arcomat, hogy meg kell mosakudnunk, es mán vár a másik kerálküsasszon, az eszematda. Az sem gondolja, hogy ma kukorékolt a kakas néki utoljára.” Aszondja: „Öltözzünk át, mett irtózatosan nézünk ki”. Hát kimentek, az ajtót nyitva feledték a kerállán szerencséjére. De a kerálküsasszon az ágy alatt meg se mert mozdulni. Megvárta, míg előállt a hatlovas hintó s akkor kibujt az ágy alól, szobákon keresztül, lépcsőkön le futott, mint akinek a szemit vették. Nem nézett se jobbra, se balra. Egész hazáig erőst futott. A kerálfiak meg elmentek a vendéglöbe, nagy murit csináltak. Aszongya a kerálküsasszon: „Édes jó apám, dupla őrséget a kapura!”, A kerál nem ismert a lányára. De a kerálküsasszon, mint egy hadnagy a parancsokat osztogatta. Gondokodik a kerál, mi lelte az ő jószívü, drága, kicsi leányát. „Megörült, nagy hadvezér akar lenni?” Hát egyszer úgy éjfél tájban jön a három daliás kerálfi. Megperdültek a dobok a fogadtatásokra, es nagybüszkén bélovagolnak a várba. Mikor beértek a fogadószobába, a kerálküsasszon fut a legkisebbik nyakába. „Na szivem szép szerelme, ma tanálkozunk nálatok otthon a palotában.” Megcsillant a három legény szöme, de a szomszéd szobából elétörtet az apród a bilincsekvel. Még észre se tértek a kerálfiak a meglepetéstül, már es meg vótak bilincselve. A kerálfiak csudálkoztak, hogy mit akarnak velük. Kérdezi a kicsike kerálfi: „Mi van, szüvem szép szerelme?” „Semmi.” Parancsolva szólt a hangja: „Ha igazán felelsz, el lesz a bünöd feledve”. Aszongya a kerálfi: „Kérdezzél”. A kerálküsasszon elővesz egy ujjacskát: s rajta egy gyönyörűen ragyogó gyémántgyürü. „Ismered ezt?” „Nem én. Sose láttam.” „Ejen beszédet csak rablótul lehet hallanyi, maj megismered s vele együtt a kaszakut titkát, amejik a századik szobátokban van!” A kerálnak meg csak szeme szája elállt a nagy csudálkozásba, hogy mit akar a leánya. Hatlovas hintóba bérakják őket. A kerálküsasszon elül paripán, mutassa az utat. Heába rimánykodnak a legények, könyörögnek. Amikor oda értek fel a kaszakut szobájába egyenesen, mind a hármat sorba bélékte a kaszakutba. Mikó hazament, akkó mondta meg, hogy a három kerálfi három rablóvezér vót. A főurak es a szomszéd kerálok leányait sorba kifosztották es megölték. No ment es a nagy vizsgálat a főuraktul, de jobban mondva, ment vóna, ha lehetett vóna, mett a kaszakut

éjjel-nappal dolgozott, soha meg nem állott. Így a főurak csak csináltak a kutra egy egyetlen nagy sirhantot. A kerálküsasszonnak adták a gyönyörű palotát, s vele együtt a szépen zengő pelikány madarat. De a pelikány madár többet sose mondta, hogy „fordulj vissza, szép kerállány!” — hanem: „Csak előre, szép kerálküsasszon! Föl a fejjel, lesz még boldogságod”.

A kerálküsasszon kiment az erdőbe, megtalálkozott egy szegény vándorlegénnyel. Egyszeribe megtetszett s azt mondta: „Ásó, kapa s a nagy harang válasszon el minket!” Nagy lakodalmat csaptak. Dióhéjba kerekedtek, s a Dunán leereszkedtek, s még máig es élnek, ha meg nem haltak.

(Kovács Julia, 61 éves, Vojlovica)

A szélördög

Vót egyszer, hó nem vót, hetedhét országon es tul, ahol a kurta-farku malac tur, vót egyszer egy királ. Ennek a királnak vót fia es három leánya. Mikkó az öreg királ készült elhagyni a világot, meghatta testamentumban, hogy a leányokat annak adják, aki kéri. A fiuk meg is fogadták, hogy be fogják tartanyi, amit az apjuk parancsolt.

Meghalt a királ, eltemették. Mikkó a haloti toron ültek, megkopogtassák az ablakot. „Alusztok-e, királfiak?” Kinéznek, hogy ki kopog, hát egy oroszlán! „Jöttem a legnagyobb leányér, feleségül veszem.” „Tyüh kutya eb, mindjárt lelőlek, te akarod elvenni a hugomat?” A kicsi királfi azt mondta: „Édesapám szavát nem szabad áthágni”. Odaadták hát a leányt az oroszlánynak az ablakon keresztül.

Másik este jött a tigris a középső leányér, de a két nagyobb királfi nem akar beleegyezni, hogy lehet egy leánt vadállatnak adni. Azt mondja a legkisebbik: „Oda kell adnyi!” Odaadták a középső leányt is.

Harmadik este kopognak az ablakon: „Jó estét, kirájjfiak, jöttem a legkisebb királleányér. Anevem griffmadár”. Azt mondja a két királfi, nem elég, hogy a két nagyobbikat vadak vitték el, hanem ezt a legkedvesebbet meg egy nagy madárnak adjuk, nem, ezt nem teszük!

Azt mondja a kicsi királfi: „De igen, adjuk annak, aki kéri. Igy van ez meghagyva!” Elvitték a legkisebb királleánt es.

Nó még azt hatta a királ, hogy halála után mindegyik fia egy éjen át virrasszon. A temetőbe kiment a legöregebb királfi, nem tudott elaludnyi, félt. Egyszer tizenegy óra felé nagy zúgást hall. Kapta magát s haza futott. Kérdezi a tesvére, mit látott. „Majd meglátod te es holnap este!” Nem árulta el, hogy ü gyáva vót.

Másik este kiment a középső királfi, ü es ugy járt, mint a másik. Haza futott, ugy megijedve, nem várta meg a zúgást.

Harmadik este kiment a legkisebb királfi, sétált a temetőbe édesapja sirja körül. Fáradtságot érzett, lefeküdt a sirdombra, de nem aludt. Egyszer hall nagy zúgást. Mi lehet az? Már csak megvárom! Hát mikkó odaérnek, rengeteg katonaság, kocsik, lóhátas katonák, ágyuk. Megszólitja őket, hogy hova mennek.

„Menyünk másik országba, ott van egy ereg házba egy szépséges szép leán. Ugy őrzik, mint a tisztított búzát, mer a szélördög el akarja lopni. Azt megyünk megmentenyi, de hogyha nem szereti meg a báró urat, akkó meg es öljük.”

„Vegyetek be vezérnek én tudom az utat, s elvezetlek. Nálamnál jobb vezetőre nem akadtatok volna!”

Hát amint mennek, megtalálkoznak Éjféivel, egy gomojót teker. „Hát hová mész te?” „Hát mit gondolsz?” „Éjfé van!” Megkötötte a két kezit, hogy ne tudja a fonalat tekerni, mer neki haza kellett érni reggelre. Mennek tovább, öt-hat óra járásnyira hát jó a Nap, egy arany-gomojót teker. „Hova mész te, Nap?” „Hát megyek az utamba, hát már virrad mindjárt.” Megfogta a napot, megkötötte a két kezit, hogy ne tudja tekernyi a gomojót. Elmentek, odaértek, hát egy nagy küfal esett közbe az üveg ház körül. Tanakodnak, hogy hogyan lehetne oda bémenni. Azt mondják: „Hoztunk vos szögeket, beléverjük a falba, az lesz a grádics, es azon maj átalmegyünk a falon. Ű vót a királfi a legelső, leült a legtetejére a falnak. Így egyenkint jöttek a katonák fel. Mikkó fölértek, ű csak fogta nyakon, levágta a fejit, berepétette belül a várba. Mikkó elvégezte mind, leszállt, megnézte az üveg házat, ott aludt a szépséges leán. Nézi. Ugy szerette, de ugy megszerette. De vot benne becsület. Figyelte a leánnak a szuszogását. Hát egyszerre a padló alól kitekereg egy kégyó, ment egyenest a leánhez. Ű meglátta. Ki a kardot. Összevissza aprite a kégyót. Akkor felemelt egy deszkát, a kégyónak a darabjait oda bésodorta, a padlót felmosta, hogy ne vegyék észre, hogy másodsor mentette meg a leánnak az életit. Megvigyázkodott s lássa, hogy a lánnak az arcára cseppent egy csepp vér. Mit csináljon mos? Ha a kardjával lekörmöli, elvágja az arcát. Ha vizes ruhával ledörgöli, ez hideg, felijed. Legjobb lesz, ha lenyalja nyelvivel.

Mikkó ű nyalta vóna le, a leán felébredt. A leán kinyitotta a szemit, s lássa, hogy egy szép ifju a nyelvivel nyalta az arcát. Szörnyen megijedt, azt se tudta mit csináljon. A legény ki akart menni, de kérte szépen, ne nyissa ki az ajtót, mer elviszi a szélördög. De ű nem hitte, azt gondolta, a kégyó a szélördög. Mikkó ű az ajtót kinyitotta, odadörömbölt a szélördög, es elvitte a leánt.

Sirtak a szülei s kérték, ha már kétszer megmentette, maradjon ott, az üvé lesz minden, egy fél ország, a haláluk után az egész ország. De ű nem marad. Ű visszahozza a leányt, ha addig él es.

Elbucsuzott a szülőktül s indult hazafelé. Hát mikó megyen, jó jajszóval bögvé az Éjfé. Csapják el, mer az emberek addig aludtak, hogy az oldaluk es fáj. „Hogy lehetsz ilyen kegyetlen? Már harmadszor kellett volna éjfélt megjelentennem, s egyszer se tudtam!” Eloldotta a kezit. „Na, végezd a dolgodat!” Megfutamodott Éjfé, mind akinek szemit vették.

Ment nemsokára megtalálkozott a Nappal, az es haragudott, szidta, hogy majd meghalnak ember, állat, ojan ehesök. Na elolta ezt es. Futott a Nap, lóháton se érték vóna utól. Ki es süttött abba a pillanatba. Hazaér, kérdezi a testvére: „Na jó hosszi éj vót? Hogy tudtál ojan sokat virrasztani?” „Ez vót apám parancsa.” Többet nem szólt semmit. Süttetett, pogácsát tett a tarisznyába, elindult, hogy megmentse a leánt. Megy, mendegél, meglátott egy öreg, vén boszorkányt. Kérdezi: „Hová mész te, királ?” „Megyek, keresem fel a szélördög országát!” „Jaj, édös fiam, még csak hirit sem hallottam, hanem itt van egy vár s ennek a gazdája egy oroszlán, de egybe királfi, csak el van átkozva, hogy addig viseli az oroszlánbürt, mig valaki bé nem megy a várba. Oda pedig élő ember nem juthat bé, fojton forog, kaszákkal van megrakva, eszevágja,

aki élő, de van egy óra, mikró megáll. Hogyha bé tunnál ugranyi, szerencsés leszel, de ha nem, akkó halálfia vagy. Lehet az oroszlán tud a szélördög-rül."

Odaért a királfi a vár mellé. Várja, hogy megálljon, de, édes gyerekeim elfelejtettem mondani, hogy féltette a feleségit az oroszlán erőst. Egyszer megáll a vár, mind a villám, úgy béugrott. Mikró béugrott a királfi, hát kit lát ott, a legidősebb leántestvérit. Ez odafutott, ölelte, csokolta, sirt, kacagott, azt se tudta, mit csináljon örömébe. „Hogy jüt-tél ide? Mi járatba vagy?” „Keresem a szélördög országát, nem tud-e az oroszlánsógor valamit róla?” „Maj megkérdezzük tüle” — feleli a tesvére „De édes testvérem, tudod-e mi ett a baj? Buj el valahová, mer ha a két nagyobb volnál, megölne, de téged ha hétszer elnyelne, hétszer kiokádna örömibe.”

Egyszer csak megcsendül a vár, érkezik az oroszlán. Mikró hazaért, levette az oroszlánbört, ojan szép férfi lett belőle, hogy kimondani se lehet. „Agyonisten, feleségem, hazajutottam, de emberszagot érzek! Ki lehet az a merész, aki ide be merte tenni a lábát?” „A tesvérem” — mondja az asszony. „Melik, melik? — ordította az oroszlán. — Ha a két nagyobb, rögtön halálfia, de ha a kisebbik, ölbe veszem s ugy hordozom, mint egy kicsikét.” „Igen, igen, a legkisebb!” „Hol van, hol van?” De nem merte a leán megmondani egyenlőre, csak mikó lehült az oroszlán öröme, mer egybe üt es megmentette az oroszlánbürtül. Ű nem tudott róla, hanem elvezette a tigris sógorhon. A királfi azt es megmen-tette, de az se tudott róla, hanem a griffmadár, az tudott. Hátára vette s elvitte a szélördög birodalmába. Ott volt egy mező, s azon egy bika, akit egy szóga őrzött. Odaérnek, a királfi elbocsátotta a szolgát, ű meg felha-sította a bika hasát a kardjával, abba volt egy galicka s a galickába egy pár gerlice s két tojás. Vitte a galickát, mer abba vot a szélördög tudománya. Akkó a griffmadár felvette a hátára s odarepült vele a leánhoz. Felvette a leánt es hátára s elindultak. Utközben etetnyi kellett a griff-madarat husval. Mikró mán elfogyott a hus, a madár megest kért, akkó a királfi a saját husából vágott ki egy darabot s odadobta neki. Erre felébredt a szélördög s ojan vihart támasztott a tengeren, hogy a hullámok a fejik felett csaptak esze. Megijedtek erőst, mer még messze vot a part. Hát a leán kicsavarja a két gerlice nyakát, abba a minutába kicsibb lett a vihar, utána meg eszetörték a két tojást s ezel megdöglött a szélördög. Mehettek haza, boldogan, mert a griffmadár es megszabadult a varázstul

Mennek a leán szüleihen, azok mán elvesztették a reményt, hogy valaha látják a lányukat. Hát akkó érköznek meg éppen a leánnal. Az öregek örömben néki ajánlották a leánt az országgal. Semmi akadál nem volt a lagzinak, megülték. Utána elmentek a királfi országába.

A két királfi nem tudta otthon, hogy mit csináljanak. Hát hazajött a királfi, megtette tesvéreit hejtartóknak, ű maga meg két országba es királ volt.

Máig es élnek, ha meg nem haltak.

(Kovács Juli néne, 61 éves Vojoivica)